

امَلِكُ اِسْلَامِيْ اَفْغَانِسْتَانِ

وزارت ارشاد، حج و اوقاف

ریاست عمومی ارشاد و انسجام مساجد

موضوع خطابت روز جمعه و تقریر و بیان

تحریر شده که به تمام خطباء مرکز و ولایات

به هر دو زبان ملی کشور (دري و پشتو) ارسال میگردد

۱۱/ شعبان المعظم/ ۱۴۴۷ هـ، ق مطابق ۱۰/ دلو/ ۱۴۰۴ هـ، ش

فضائل و اعمال ماه شعبان المعظم، بخصوص شب پانزدهم (شب برات)

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

إِنَّ الْحَمْدَ لِلّٰهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ، مَنْ يَهْدِهِ اللّٰهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ، وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ).

أما بعد: قال الله سبحانه وتعالى: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ). آل عمران: (۱۰۲)

حضر گرامی و شنوندگان محترم!

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته!

از جمله ماه‌های برگزیده، یکی هم ماه شعبان المعظم است. الله تعالی به ماه شعبان فضیلت ویژه‌ای عطا فرموده و جایگاه آن را بلند ساخته است. به همین سبب رسول الله صلی الله علیه وسلم در این ماه به‌طور خاص روزه می‌گرفتند و بیشتر ماه را به روزه سپری می‌کردند؛ زیرا در این ماه اعمال بندگان به پیشگاه پروردگار جهانیان عرضه می‌شود.

در حدیث شریف آمده است: عَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - فَقَالَتْ وَلَمْ أَرَهُ صَائِمًا مِنْ شَهْرٍ قَطُّ أَكْثَرَ مِنْ صِيَامِهِ مِنْ شَعْبَانَ كَانَ يَصُومُ شَعْبَانَ كُلَّهُ. صحیح مسلم (۳/ ۱۶۱)

ترجمه: از حضرت عایشه رضی الله عنها روایت است، ایشان می‌فرمایند: من هرگز ندیدم که پیامبر صلی الله علیه وسلم در ماهی بیش از ماه شعبان روزه گرفته باشند؛ بلکه پیامبر صلی الله علیه وسلم تمام ماه شعبان را روزه می‌گرفتند.

در حدیث شریف دیگری آمده است: عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ قَالَتْ مَا رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصُومُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ إِلَّا شَعْبَانَ وَرَمَضَانَ. سنن الترمذی (۳/ ۱۱۳)، سنن النسائی (۴/ ۲۰۰)

ترجمه: از حضرت ام‌سلمه رضی الله عنها روایت است که می‌فرماید: من ندیدم پیامبر صلی الله علیه وسلم دو ماه پی‌درپی روزه بگیرند، مگر ماه شعبان و ماه رمضان.

و در حدیث دیگری آمده است که پیامبر صلی الله علیه وسلم روزه‌های ماه شعبان را به روزه‌های رمضان المبارک وصل می‌کردند: عَنْ عَائِشَةَ تَقُولُ كَانَ أَحَبَّ الشُّهُورِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- أَنْ يَصُومَهُ شَعْبَانُ ثُمَّ يَصِلُهُ بِرَمَضَانَ. سنن أبی داود (۲/ ۲۹۹)

ترجمه: حضرت عایشه رضی الله عنها می‌فرماید: محبوب‌ترین ماه نزد رسول الله صلی الله علیه وسلم برای روزه گرفتن، ماه شعبان بود؛ سپس آن را به روزه‌های رمضان المبارک وصل می‌کردند. و در روایت دیگری آمده است: عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ عَنِ النَّبِيِّ -صلى الله عليه وسلم- أَنَّهُ لَمْ يَكُنْ يَصُومُ مِنَ السَّنَةِ شَهْرًا تَامًا إِلَّا شَعْبَانَ يَصِلُهُ بِرَمَضَانَ. سنن أبی داود (۲/ ۲۷۲)

ترجمه: از حضرت ام‌سلمه رضی الله عنها روایت است که درباره‌ی پیامبر صلی الله علیه وسلم می‌فرمایند: آن حضرت در طول سال هیچ ماهی را به‌طور کامل روزه نمی‌گرفتند، مگر ماه شعبان که آن را به روزه‌های رمضان متصل می‌ساختند.

یعنی روزه‌های ماه شعبان را تا روزه‌های رمضان ادامه می‌دادند.

علمای کرام می‌فرمایند: روزه گرفتن در ماه شعبان مانند تمرین و آمادگی برای روزه‌های رمضان است؛ پیش از فرا رسیدن رمضان، مسلمان خود را آماده می‌سازد و برای سختی‌ها و مشقت‌های روزه‌های رمضان مهیا می‌شود و به روزه گرفتن عادت می‌کند.

روزه‌های شعبان مقدمه‌ای برای روزه‌های رمضان است و انسان در این ماه به همان عبادت‌هایی آغاز می‌کند که در رمضان انجام می‌دهد؛ مانند روزه گرفتن و تلاوت قرآن کریم، تا نفس با شوق و رغبت وارد عبادت‌های ماه رمضان شود. لطائف المعارف: (ص ۱۹۶)

درباره حکمت روزه‌های ماه شعبان، پیامبر صلی الله علیه وسلم در حدیثی چنین فرموده‌اند: عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ قَالَ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَمْ أَرَكَ تَصُومُ شَهْرًا مِنَ الشُّهُورِ مَا تَصُومُ مِنْ شَعْبَانَ قَالَ: «ذَلِكَ شَهْرٌ يَغْفُلُ النَّاسُ عَنْهُ بَيْنَ رَجَبٍ وَرَمَضَانَ وَهُوَ شَهْرٌ تُرْفَعُ فِيهِ الْأَعْمَالُ إِلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ فَأَحِبُّ أَنْ يُرْفَعَ عَمَلِي وَأَنَا صَائِمٌ». سنن النسائي الكبرى (۲/ ۱۲۰)، مصنف ابن أبي شيبة (۲/ ۵۱۴)

ترجمه: از حضرت اسامه بن زید رضی الله عنه روایت است که می‌گوید: عرض کردم، ای رسول خدا! من شما را ندیده‌ام که در هیچ ماهی مانند ماه شعبان روزه گرفته باشید. پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: این ماهی است که مردم از آن غافل‌اند؛ میان رجب و رمضان قرار دارد و در این ماه اعمال به سوی پروردگار جهانیان بالا برده می‌شود، و من دوست دارم عملم در حالی به پیشگاه الله تعالی عرضه شود که روزه‌دار باشم.

در این حدیث شریف، پیامبر صلی الله علیه وسلم به‌روشنی حکمت روزه گرفتن در تمام یا بیشتر ماه شعبان را بیان فرموده‌اند؛ یکی غفلت مردم از فضیلت این ماه، و دیگر این که در این ماه اعمال یک‌سال بندگان به پیشگاه الله رب‌العزت عرضه می‌شود. پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: دوست دارم اعمالم در حالی به الله تعالی عرضه شود که من روزه‌دار باشم.

حافظ ابن رجب رحمه الله در کتاب لطائف المعارف در شرح این حدیث می‌نویسد: پیامبر صلی الله علیه وسلم در حدیث اسامه بن زید به دو نکته مهم اشاره کرده‌اند:

الف: شعبان ماهی است که مردم از آن غافل‌اند:

زیرا این ماه میان دو ماه بزرگ قرار دارد: یکی از ماه‌های حرام و دیگری ماه مبارک رمضان. مردم بیشتر متوجه رمضان می‌شوند و از ماه شعبان غافل می‌مانند؛ در حالی که زنده نگه‌داشتن ماهی که مردم از آن غافل‌اند، فواید بسیاری دارد.

فایده اول: آن این است که عبادت در زمان غفلت مردم، پنهان‌تر است و پنهان داشتن نوافل از آشکار کردن آن بهتر است، به‌ویژه روزه؛ زیرا روزه نفلی رازی است میان بنده و پروردگارش. به همین سبب، برخی از سلف صالح چهل سال روزه می‌گرفتند و کسی از آن آگاه نمی‌شد.

فایده دوم: این است که عبادت در زمان غفلت مردم دشوارتر است و بهترین عمل آن است که همراه با مشقت باشد؛ زیرا انسان‌ها معمولاً از کاری پیروی می‌کنند که دیگران انجام می‌دهند. هنگامی که مردم به طاعت روی می‌آورند، طاعت آسان می‌شود؛ اما وقتی طاعت فراموش شود و انجام‌دهندگان کم باشند، انجام آن برای دیگران دشوار می‌گردد.

فایده سوم: این است که وجود یک بنده مطیع در میان گناهکاران و غافلان، سبب دفع بلا از همه مردم می‌شود؛ گویی آن شخص، نگهبان دیگران است و در فضیلت چنین انسانی هیچ تردیدی نیست. لطائف المعارف، ص (۱۳۸)

همچنین، زمان‌هایی که مردم از آن غافل‌اند، ارزش بیشتری دارد؛ زیرا مردم سرگرم عادت‌ها و خواهش‌های نفسانی‌اند و اگر کسی در چنین اوقاتی خود را به عبادت مشغول سازد، این نشان‌دهنده حرص او بر خیر است.

به همین دلیل، حضور در جماعت نماز صبح فضیلت بیشتری دارد؛ زیرا بیشتر مردم از آن غافل‌اند. همچنان حضور در جماعت نماز عشاء و برخاستن برای قیام‌اللیل فضیلت فراوان دارد.

درباره کنیز حضرت عمار رضی الله عنه به نام لؤلؤة نقل شده است که می‌گفت: حضرت عمار رضی الله عنه برای روزه‌های ماه شعبان چنان آماده می‌شد که گویی برای روزه‌های رمضان آماده می‌گردد.

و درباره حضرت عمرو بن قیس المالائی رحمه الله آمده است که هرگاه ماه شعبان فرا می‌رسید، دکان خود را می‌بست و در ماه شعبان و رمضان خود را کاملاً به تلاوت قرآن کریم فارغ می‌ساخت. التبصرة لابن الجوزي (۲/ ۴۸)

ب: عرضه شدن اعمال بندگان به پیشگاه الله تعالی:

اعمال بندگان سه بار به پیشگاه الله جل جلاله عرضه می‌شود: در یک شبانه روز دوبار؛ در یک هفته دوبار؛ و در سالی یک بار.

اما عرضه شدن اعمال در شبانه‌روز، دو بار است. در حدیث شریف آمده است: عن أبي موسى قَالَ قَالَ قَامَ فِينَا رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- بِخُمْسِ كَلِمَاتٍ فَقَالَ: «يُرْفَعُ إِلَيْهِ عَمَلُ اللَّيْلِ قَبْلَ عَمَلِ النَّهَارِ وَعَمَلُ النَّهَارِ قَبْلَ عَمَلِ اللَّيْلِ». صحیح مسلم (۱۱۱/۱)

ترجمه: از حضرت ابوموسی رضی الله عنه روایت است که می‌گوید: رسول الله صلی الله علیه وسلم در میان ما برخاست و پنج سخن فرمودند... و از جمله فرمودند: عمل شب پیش از عمل روز به سوی الله تعالی بالا برده می‌شود و عمل روز پیش از عمل شب.

و در هر هفته، اعمال بندگان دو بار به پیشگاه الله تعالی عرضه می‌شود: روز دوشنبه و روز پنجشنبه.

در حدیث شریف آمده است: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- قَالَ: «تُعْرَضُ أَعْمَالُ النَّاسِ فِي كُلِّ جُمُعَةٍ مَرَّتَيْنِ يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ وَيَوْمَ الْخَمِيسِ». صحیح مسلم (۱۲/۸)

ترجمه: حضرت ابوهریره رضی الله عنه از پیامبر صلی الله علیه وسلم روایت می‌کند که فرمودند: اعمال مردم در هر هفته دو بار عرضه می‌شود؛ یک بار در روز دوشنبه و بار دیگر در روز پنجشنبه.

و اما عرضه شدن سالانه اعمال بندگان، یک بار در سال است و آن در ماه شعبان صورت می‌گیرد؛ همان گونه که در حدیث حضرت اسامه بن زید رضی الله عنه بیان شد.

فضایل و اعمال شب پانزدهم شعبان:

شب و روز پانزدهم ماه شعبان در شریعت اسلامی جایگاه ویژه و فضیلت بزرگی دارد و در این روز، اجل‌ها و روزی‌های مردم نوشته می‌شود.

شب و روز پانزدهم شعبان، نسبت به پانزدهم سایر ماه‌ها، از فضیلت بیشتری برخوردار است و روزه گرفتن در روز پانزدهم شعبان و زنده نگه داشتن شب آن با عبادت و نماز، در مقایسه با دیگر روزها و شب‌های سال، فضیلت افزون‌تری دارد.

در پانزدهم شعبان، الله تعالی توجه خاصی به بندگان خود می‌فرماید و در این شب و روز، اجل‌ها و رزق‌های مردم تعیین می‌گردد و الله تعالی گناهان بندگان را مورد بخشش قرار می‌دهد.

فضیلت و برتری پانزدهم شعبان، بر اساس آیات قرآن کریم، احادیث نبوی و اقوال صحابه کرام و تابعین ثابت است.

۱- آیت مبارک قرآن کریم: الله تعالی می‌فرماید: (فِيهَا يُفَرَّقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ) الدخان: (۴)

ترجمه: در آن شب، هر امر استوار و حکیمانه‌ای جدا و مشخص می‌گردد.

وجه استدلال: مراد از کلمه (فیه)، شب پانزدهم ماه شعبان است.

برخی از مفسرین گفته‌اند که در شب پانزدهم شعبان، تصمیمات یک سال گرفته می‌شود؛ عمر زندگان و زمان مرگ مردم تعیین می‌گردد.

عِکْرَمَه رَحْمَه الله می‌فرماید: مراد از آیت (فِيهَا يُفَرَّقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ) شب پانزدهم شعبان است؛ در این شب، تمام امور سال تصمیم‌گیری می‌شود؛ این که چه کسی می‌میرد، چه کسی زنده می‌ماند و چه کسی به حج می‌رود، همه در این شب تعیین می‌گردد و پس از آن، نه افزایشی در آن می‌شود و نه کاهشی. تفسیر الطبري (۱۰/۲۲)

۲-۱ احادیث نبوی:

در احادیث شریف، فضایل بسیاری درباره پانزدهم شعبان ذکر شده و به زنده نگه داشتن شب پانزدهم شعبان با عبادت و روزه گرفتن روز آن، ترغیب شده است.

در پانزدهم شعبان، نام کسانی نوشته می شود که در آن سال وفات می کنند؛ و من دوست دارم که اجل من در حالی فرا رسد که روزه دار باشم.

عن عائشة أن النبي صلى الله عليه وسلم كان يصوم شعبان كله. قالت: قلت: يا رسول الله أحب الشهور إليك أن تصومه شعبان؟ قال: «إن الله يكتب على كل نفس ميته تلك السنة، فأحب أن يأتيني أجلي وأنا صائم». مسند أبي يعلى الموصلي (۸/ ۳۱۱)

ترجمه: از حضرت عایشه رضی الله عنها روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم تمام ماه شعبان را روزه می گرفتند. حضرت عایشه می فرماید: عرض کردم، ای رسول خدا! آیا محبوب ترین ماه نزد شما برای روزه گرفتن، ماه شعبان است؟ پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: همانا الله تعالی نام هر نفسی را که در آن سال وفات می کند، می نویسد؛ و من دوست دارم که اجل من در حالی فرا رسد که روزه دار باشم.

در این حدیث شریف آمده است که در ماه شعبان، اجل های مردم نوشته می شود؛ اما تصریح نشده که در کدام روز از شعبان. حدیث حضرت عایشه رضی الله عنها روشن می سازد که نوشتن اجل ها و روزی ها در پانزدهم شعبان انجام می گیرد.

حافظ ابن حجر رحمه الله می نویسد: (وفي الحديث دليل على فضل الصوم في شعبان) فتح الباري (۶/ ۲۳۸)

یعنی: در این حدیث، دلیلی بر فضیلت روزه گرفتن در ماه شعبان وجود دارد. در حدیث دیگری آمده است که الله جل جلاله، بدون چگونگی، در شب پانزدهم شعبان به آسمان دنیا نزول می فرماید و گناهکاران را مورد بخشش قرار می دهد: عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا كَانَتْ لَيْلَةُ النُّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ، فَقُومُوا لَيْلَهَا وَصُومُوا نَهَارَهَا، فَإِنَّ اللَّهَ يَنْزِلُ فِيهَا لَغُرُوبِ الشَّمْسِ إِلَى سَمَاءِ الدُّنْيَا، فَيَقُولُ: أَلَا مِنْ مُسْتَغْفِرٍ لِي فَأَغْفِرَ لَهُ أَلَا مُسْتَرْزِقٌ فَأَرْزُقَهُ أَلَا مُبْتَلًى فَأُعَافِيَهُ أَلَا كَذَّاءٌ كَذَّاءٌ، حَتَّى يَطْلُعَ الْفَجْرُ». سنن ابن ماجه (۱/ ۴۴۴)

ترجمه: از حضرت علی کرم الله وجهه روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: هنگامی که شب پانزدهم شعبان فرا رسد، شب آن را به عبادت زنده بدارید و روز آن را روزه بگیرید؛ زیرا الله جل جلاله از هنگام غروب آفتاب به آسمان دنیا نزول می فرماید و می گوید: آیا کسی هست که از من آمرزش بخواهد تا او را بیامرزم؟ آیا کسی هست که روزی طلب کند تا به او روزی دهم؟ آیا بیماری هست تا او را شفا بخشم؟ آیا چنین کسی هست؟ آیا چنان کسی هست؟ تا آن که سپیده دم فرا رسد.

در حدیث شریف دیگری آمده است: عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: فَقَدْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْلَةَ فَخَرَجْتُ، فَإِذَا هُوَ بِالْبَقِيعِ، فَقَالَ: «أَكُنْتُ تَخَافِينَ أَنْ يَحْيِفَ اللَّهُ عَلَيْكَ وَرَسُولُهُ»، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي ظَنَنْتُ أَنَّكَ أَتَيْتَ بَعْضَ نِسَائِكَ، فَقَالَ: «إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَنْزِلُ لَيْلَةَ النُّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا، فَيَغْفِرُ لَأَكْثَرِ مَنْ عَدَدَ شَعْرٍ غَنَمٍ كُلِّ» سنن الترمذي ت شاكر (۳/ ۱۰۷)، مسند أحمد ط الرسالة (۴۳/ ۱۴۷)، شرح السنة للبغوي (۴/ ۱۲۶)، والدارقطني في "النزول"

ترجمه: حضرت عایشه رضی الله عنها می فرماید: شبی پیامبر صلی الله علیه وسلم را نیافتم، به جستجوی ایشان بیرون شدم و ایشان را در بقیع یافتم، در حالی که سر مبارک شان را به سوی آسمان بلند کرده بودند. پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: ای عایشه! آیا گمان کردی که الله و رسولش در حق تو ستم می کنند؟ عرض کردم: پناه به الله، چنین گمانی ندارم؛ بلکه تصور کردم که شما به خانه یکی از همسرانتان رفته اید. سپس فرمودند: همانا الله تعالی در شب نیمه شعبان به آسمان دنیا نزول می فرماید و بیش از شمار موهای گوسفندان قبیله کلب؛ بندگان را مورد بخشش قرار می دهد.

و در روایت ابو موسی اشعری، عبدالله بن عمرو بن العاص و معاذ بن جبل رضی الله عنهم آمده است: عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ لَيَطَّلِعُ فِي لَيْلَةِ النُّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ، فَيَغْفِرُ لَجَمِيعِ خَلْقِهِ، إِلَّا لِمُشْرِكٍ أَوْ مُشَاحِنٍ». سنن ابن ماجه ت الأرئووط (٢/ ٤٠٠)، مسند أحمد ط الرسالة (١١/ ٢١٧). صحيح ابن حبان (١٢/ ٤٨١). قال احمد شاکر: حدیث صحیح بشواهد است.

ترجمه: از ابو موسی اشعری رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: همانا الله تعالی در شب پانزدهم شعبان با رحمت خود به بندگان توجه می فرماید و همه مخلوقاتش را می بخشد، مگر مشرک و کسی که کینه و دشمنی در دل دارد.

و از حضرت عایشه رضی الله عنها روایت شده است که فرمود: وعن عائشة رضي الله عنها أنها قالت: سمعت النبي صلى الله عليه وآله وسلم يقول: «يَفْتَحُ اللَّهُ الْخَيْرَ فِي أَرْبَعِ لَيَالٍ: لَيْلَةُ الْأَضْحَى، وَالْفِطْرِ، وَلَيْلَةُ النُّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ؛ يَنْسَخُ فِيهَا الْأَجَالَ وَالْأَرْزَاقَ، وَيَكْتُبُ فِيهَا الْحَاجَّ، وَفِي لَيْلَةِ عَرَفَةَ إِلَى الْأَذَانِ» رواه الدارقطني في "غرائب مالك"، والخطيب في "الرواة عن مالك"، وابن الجوزي في "مثير العزم"، والديلمي في "الفردوس".

ترجمه: از حضرت عایشه رضی الله عنها روایت است که می فرماید: از رسول الله صلی الله علیه وسلم شنیدم که فرمودند: الله تعالی در چهار شب خیر را می گشاید: شب عید قربان، شب عید فطر، شب پانزدهم شعبان که در آن اجل ها و روزی ها نوشته می شود و حاجیان تعیین می گردند، و شب عرفه تا هنگام اذان صبح.

در برخی از اسناد این احادیث، اندکی ضعف وجود دارد؛ اما در مجموع، احادیث و شواهد فراوانی درباره فضیلت پانزدهم شعبان وارد شده است که این ضعف ها را جبران می کند.

شب پانزدهم شعبان، شبی است که محدثین برای آن در کتاب های خود باب های جداگانه اختصاص داده اند.

۳- اقوال صحابه کرام رضی الله عنهم درباره پانزدهم شعبان:

درباره فضیلت پانزدهم شعبان، از صحابه کرام رضی الله عنهم فضایل فراوانی نقل شده است.

از حضرت علی کرم الله وجهه روایت شده است که می فرمود: (يُعْجِبُنِي أَنْ يُفَرِّغَ الرَّجُلُ نَفْسَهُ فِي أَرْبَعِ لَيَالٍ: لَيْلَةِ الْفِطْرِ، وَلَيْلَةِ الْأَضْحَى، وَلَيْلَةِ النُّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ، وَأَوَّلِ لَيْلَةٍ مِنْ رَجَبٍ). التبصرة (٢/ ٢٠)

ترجمه: برای من بسیار پسندیده است که انسان در چهار شب خود را برای عبادت فارغ سازد: شب عید فطر، شب عید قربان، شب نیمه شعبان و شب اول ماه رجب. و از حضرت عبدالله بن عمر رضی الله عنهما روایت است که فرمود: «خَمْسُ لَيَالٍ لَا يَرُدُّ فِيهِنَّ الدُّعَاءُ: لَيْلَةُ الْجُمُعَةِ، وَأَوَّلُ لَيْلَةٍ مِنْ رَجَبٍ، وَلَيْلَةُ النُّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ، وَلَيْلَتِي الْعِيدَيْنِ». مصنف عبدالرزاق (۳۱۷/۴)، فضائل الأوقات للبيهقي (ص: ۳۱۱)

ترجمه: حضرت عبدالله بن عمر بن خطاب رضی الله عنهما فرموده اند: پنج شب است که در آن ها دعا رد نمی شود: شب جمعه، شب اول ماه رجب، شب نیمه شعبان و دو شب عید (فطر و قربان).

۴- اقوال تابعین رحمهم الله درباره فضیلت پانزدهم شعبان:

حضرت عمر بن عبدالعزیز رحمه الله به عدی بن اریطاة (والی بصره) چنین نوشت: (أَنْ عَلَيْكَ بِأَرْبَعِ لَيَالٍ مِنَ السَّنَةِ؛ فَإِنَّ اللَّهَ يُفْرِغُ فِيهِنَّ الرَّحْمَةَ إِفْرَاقًا: أَوَّلُ لَيْلَةٍ مِنْ رَجَبٍ، وَلَيْلَةُ النُّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ، وَلَيْلَةُ الْفِطْرِ، وَلَيْلَةُ الْأَضْحَى). الترغيب والترهيب (۳۹۳/۲)، التبصرة (۲/ ۲۰-۲۱)

ترجمه: بر تو لازم است که بر چهار شب از سال اهتمام داشته باشی؛ زیرا الله تعالی در این شب ها رحمت خود را به گونه ویژه فرو می ریزد: شب اول رجب، شب نیمه شعبان، شب عید فطر و شب عید قربان.

و از خالد بن معدان رحمه الله روایت است که گفت: (عَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ قَالَ: (خَمْسُ لَيَالٍ فِي السَّنَةِ؛ مَنْ وَاظَبَ عَلَيْهِنَّ رَجَاءَ ثَوَابِهِنَّ وَتَصَدِيقًا بِوَعْدِهِنَّ، أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ: أَوَّلُ لَيْلَةٍ مِنْ رَجَبٍ يَقُومُ لَيْلَهَا وَيَصُومُ نَهَارَهَا، وَلَيْلَةُ نِصْفِ شَعْبَانَ يَقُومُ لَيْلَهَا وَيَصُومُ نَهَارَهَا، وَلَيْلَةُ الْفِطْرِ يَقُومُ لَيْلَهَا وَيَصُومُ نَهَارَهَا، وَلَيْلَةُ الْأَضْحَى يَقُومُ لَيْلَهَا وَيَصُومُ نَهَارَهَا، وَلَيْلَةُ عَاشُورَاءَ يَقُومُ لَيْلَهَا وَيَصُومُ نَهَارَهَا). فضائل شهر رجب لأبي بكر الخلال ص: (۷۵) ط. دار ابن حزم.

ترجمه: خالد بن معدان رحمه الله می گفت: در سال پنج شب وجود دارد؛ هر کس با امید پاداش و باور به وعده های آن ها بر این شب ها مداومت کند، الله تعالی او را داخل بهشت می گرداند: شب اول ماه رجب که شب آن را به عبادت می پردازد و روز آن را روزه می گیرد؛ شب نیمه شعبان که شب آن را قیام می کند و روز آن را روزه می گیرد؛ شب عید فطر که شب آن را به عبادت می پردازد و روز آن را روزه می گیرد؛ شب عید قربان که شب آن را قیام می کند و روز آن را روزه می گیرد؛ و شب عاشورا که شب آن را به عبادت می پردازد و روز آن را روزه می گیرد.

۵- فضیلت پانزدهم شعبان از دیدگاه فقهاء کرام:

فقهاء کرام نیز فضیلت پانزدهم شعبان را بیان کرده اند.

امام ابن نجیم حنفی رحمه الله می نویسد: (وَمِنْ الْمُنْدُوبَاتِ إِحْيَاءُ لَيَالِي الْعَشْرِ مِنْ رَمَضَانَ وَلَيْلَتِي الْعِيدَيْنِ وَلَيَالِي عَشْرِ ذِي الْحِجَّةِ وَلَيْلَةُ النُّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ... وَالْمُرَادُ بِإِحْيَاءِ اللَّيْلِ قِيَامُهُ وَظَاهِرُهُ الْإِسْتِيعَابُ وَيَجُوزُ أَنْ يُرَادَ غَالِبُهُ). البحر الرائق (۲/ ۵۶)

ترجمه: از جمله اعمال مستحب، زنده نگه داشتن شب‌های دههٔ اخیر رمضان، دو شب عید، شب‌های دههٔ اول ذوالحجه و نیز شب پانزدهم شعبان با عبادت است. مراد از زنده نگه داشتن شب، قیام شب می‌باشد؛ ظاهر این است که تمام شب به عبادت سپری شود، و این نیز جایز است که بیشتر شب به عبادت اختصاص یابد. و نیز تصریح می‌کند که برپا داشتن قیام شب به صورت جماعت در مسجد مکروه است؛ بلکه نماز باید به صورت فردی ادا گردد. البحر الرائق (۵۶/۲)

ابن عابدین رحمه الله می‌نویسد: (وإحياء ليلة العيد) رد المحتار (۲۷/۲)

ترجمه: و از مستحبات است زنده نگه داشتن شب هر دو عید؛ یعنی شب عید فطر و شب عید قربان.

علامه شرنبلالی در نور الإيضاح می‌نویسد: (وَنُذِبَ إِحْيَاءُ لَيَالِي الْعَشْرِ الْأَخِيرِ مِنْ رَمَضَانَ... وَلَيْلَةِ النَّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ) نور الإيضاح (ص: ۶۳)

ترجمه: مستحب است زنده نگه داشتن ده شب پایانی رمضان، دو شب عید، ده شب اول ذوالحجه و شب پانزدهم شعبان. علامه ابن الحاج مالکی رحمه الله می‌نویسد: شب نیمه شعبان، شبی بسیار مبارک نزد الله جل جلاله است؛ در این شب، تقدیرها و فیصله‌های الهی انجام می‌شود. هرچند این شب، شب قدر نیست، اما شبی بسیار عظیم و سرشار از خیر است. علمای سلف و مردم، احترام ویژه‌ای برای این شب قائل بودند و پیش از فرارسیدن آن، خود را کاملاً آماده می‌ساختند و هنگامی که این شب فرا می‌رسید، با آمادگی کامل از آن استقبال می‌کردند. المدخل لابن الحاج

اللهم بلغنا رمضان ونحن بأحسن حال من الدنيا والدين ، برحمتك يا أرحم الراحمين .